

Zrinka Nikolić Jakus (ur.), *Nova zraka u europskom svjetlu. Hrvatske zemlje u ranome srednjem vijeku*, u: Zoran Ladić (ur.), *Biblioteka Povijest Hrvata*, sv. I, Zagreb: Matica hrvatska, 2015., XXX + 655 str.

U suvremenoj hrvatskoj historiografiji iznjedrena su dosad, kao samostalne knjige, tri pregleda hrvatske povijesti o ranom srednjem vijeku. Ferdo Šišić autorom je prve u tom nizu pod naslovom *Povijest Hrvata u vrijeme narodnih vladara* (1925.), potom slijedi Nada Klaić svojom knjigom *Povijest Hrvata u ranom srednjem vijeku* (1971.) i zadnji je Ivo Goldstein kao autor knjige *Hrvatski rani srednji vijek* (1995.).

Knjiga koju ćemo na ovom mjestu kratko prikazati dio je velikog izdavačkog projekta Matice hrvatske, u sklopu kojeg se planira objaviti ukupno sedam svezaka koji bi predstavili hrvatsku prošlost na jedan novi način u odnosu na dosadašnja slična pregnuća u Hrvatskoj. Vodstvo Matice hrvatske povjerilo je ovaj iznimno osjetljiv i složen izdavački program Zoranu Ladiću, našem uglednom medijevistu i paleografu, znanstvenom savjetniku u Odsjeku za povijesne znanosti Zavoda za povijesne i društvene znanosti HAZU u Zagrebu. On je, kao nositelj cjelokupnog projekta, njegovog osmišljavanja i realizacije, urednik biblioteke *Povijest Hrvata*.

Godine 2013. izašao je prvi od spomenutih sedam svezaka ove edicije koji je obrađivao hrvatske zemlje u 18. stoljeću.¹

Predgovor urednice sveska, profesorice hrvatske povijesti srednjeg vijeka na Filozofskom fakultetu Sveučilišta u Zagrebu, Zrinke Nikolić Jakus (str. XXVII – XXX) započinje tvrdnjom kako nijedno razdoblje hrvatske povijesti, osim možda Drugog svjetskog rata, ne pobuđuje toliko interesa kod znanstvenika i kod šire publike kao što je razdoblje koje se tradicionalno naziva dobom hrvatskih narodnih vladara ili starohrvatskim razdobljem. Tome svjedoči pažnja koja je pridana prvom hrvatskom kralju Tomislavu u nazivlju ulica i trgova te u umjetničkim djelima, a da su o njemu poznate činjenice kojima jedva da možemo sastaviti nekoliko rečenica. Struktura se ovog pregleda hrvatske povijesti pridržava onoga iskorištenog modela u knjizi koja je obradila 18. stoljeće: »Opći pregled« (str. 3 – 342), potom »Regionalna povijest« (345 – 491) te »Hrvatska u međunarodnom kontekstu« (495 – 629). Kao prilozi slijede »Kazalo osobnih imena« (631 – 642), autora Ivana Šutića, te »Kazalo zemljopisnih pojmova« (643 – 654), autora Gorana Budeča, a na samome kraju »Popis suradnika u knjizi« (655), u kojem je abecedno navedeno njih osamnaest. Pogledom na popis autora zamjećujemo kako je većina suradnika – pisaca iz zagrebačkih institucija, jedan je autor s pulskog sveučilišta, jedan sa splitskog sveučilišta i jedna autorica iz inozemstva.

U »Općem pregledu« (1 – 342) nižu se poglavlja o kraju antike na hrvatskim prostorima iz pera Hrvoja Gračanina, potom se pruža pregled povijesti Hrvata u ranom srednjem vijeku koji je napisao Ante Birin, slijedi poglavlje Nevena Budaka o razvitku hrvatskog

¹ Elvis ORBANIĆ, »Lovorka Čoralić (ur.), *U potrazi za mirom i blagostanjem. Hrvatske zemlje u 18. st.*, u: Zoran Ladić (ur.), *Biblioteka Povijest Hrvata*, sv. V., Matica hrvatska, Zagreb, 2013., XII + 553 str.«, u: *Vjesnik istarskog arhiva*, sv. 20, Pazin, 2013., str. 297–299.

etničkog identiteta. Damir Karbić piše o razvoju političkih ustanova i društvu toga razdoblja; Florence S. Fabijanec piše o gospodarstvu; Ante Nazor potpisuje poglavlje o ustroju hrvatske vojske toga vremena; Trpimir Vedriš dohvaća se teme pokrštavanja i rane kristijanizacije, Crkve i vjerskog života; autorski dvojac Damir Karbić i Branka Grbavac pišu poglavlje o pravu i pragmatičnoj pravnoj pismenosti; Mirjana Matijević Sokol autorica je poglavlja o intelektualnom i kulturnom razvoju te latinskoj pismenosti toga doba; Tomislav Galović potpisuje tekst o tadašnjoj hrvatskoj glagoljičkoj, ćiriličkoj i latiničkoj pisanoj kulturi; Magdalena Skoblar autorica je poglavlja o likovnoj umjetnosti i arhitekturi, a cjelinu zaključuje Zrinka Nikolić Jakus poglavljem o privatnom životu.

Cjelina »Regionalna povijest« (345 – 491) podijeljena je na sedam većih poglavlja: Hrvoje Gračanin i Silvija Pisk pišu o sjeverozapadnoj Hrvatskoj; Hrvoje Gračanin piše o sjeveroistočnoj Hrvatskoj; Maurizio Levak autor je poglavlja o Istri i Kvarneru; Ante Birin potpisuje poglavlje o Gorskom kotaru, Lici i Krbavi; Ivan Basić piše o sjevernoj i srednjoj Dalmaciji; autorski dvojac Ivan Majnarić i Kosjenka Laszlo Klemar pišu o južnoj Dalmaciji; a zadnje je poglavlje ove cjeline ono Gorana Bilogrivića o Bosni i Humu / Hercegovini.

Treća i posljednja cjelina, naslova »Hrvatska u međunarodnom kontekstu« (495 – 629), sastoji se od sedam poglavlja. Hrvoje Gračanin piše o Bizantu na hrvatskom prostoru; Ivan Majnarić piše o Karolinškom, Otonskom i Svetom Rimskom Carstvu; on je autor i poglavlja o papinstvu; Lovorka Čoralić autorica je poglavlja o Veneciji; južnu Italiju obradila je Zrinka Nikolić Jakus; Balkanske sklavinije i Bugarsku opisao je Trpimir Vedriš; te zadnje poglavlje, posvećeno Ugarskoj, potpisuje Zrinka Nikolić Jakus.

Svako poglavlje strukturirano je s nekoliko potpoglavlja što olakšava čitanje teksta te je i u ovom izdanju zarubljeno izvorima i literaturom što uvelike omogućuje lakše snalaženje i produblivanje tema zainteresiranim čitateljima. Knjiga je bogato ilustrirana, i fotografijama i kartama u boji. Zaključno valja napisati kako je ovo izdanje pokazatelj stanja hrvatske historiografije te, kako ocjenjuje akademik Tomislav Raukar, »svjedoči o njezinu metodološkom napredovanju u shvaćanju i pisanju sinteza o hrvatskoj povijesti u ranom srednjem vijeku«.²

Elvis Orbanić

² Tomislav RAUKAR, »Nova zraka u hrvatskoj historiografiji«, u: *Vijenac*, br. 574, Zagreb, 3. ožujka 2016., str. 16.